

УДК [93/94:378.016]:37.011.3-051

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2026-1\(55\)-994-1006](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2026-1(55)-994-1006)

Бондар Ірина Володимирівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії та методики її навчання, Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, <https://orcid.org/0000-0002-2005-8141>

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ІСТОРИЧНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. У статті досліджено проблему формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі історичної та громадянської освіти у процесі фахової підготовки в закладах вищої освіти. Представлено визначення та обґрунтування сутності поняття професійної компетентності фахівців у галузі історичної та громадянської освіти. Дано характеристику поняттям «професійна компетентність», «професійна компетентність фахівців у галузі історичної та громадянської освіти».

З'ясовано, що професійні компетентності майбутнього фахівця – складне особистісне інтегративне утворення, сутність якого полягає у його багатогранній структурі та здатності до саморозвитку.

Проаналізовано роль фахових історичних дисциплін у формуванні професійної компетентності майбутніх спеціалістів, їх пізнавальну та світоглядну функції.

Акцентовано, що успішне формування професійної компетентності майбутніх фахівців історичної та громадянської освіти може відбутися лише на основі комплексу ціннісних орієнтацій, які обумовлюють професійну підготовку здобувача, як суб'єкта в освітньому процесі ЗВО, та виступають орієнтирами подальшої його соціальної та професійної активності, визначають громадянську позицію особистості. Такий підхід до процесу формування професійної компетентності майбутніх спеціалістів передбачає модернізацію професійної освіти у вищій школі.

Наголошено, що успішне вирішення проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців історичної та громадянської освіти у процесі вивчення фахових дисциплін можливе за умов: належного навчально-методичного забезпечення процесу фахової підготовки з використанням інтерактивних форм, методів та технологій навчання, створення професійно-орієнтованого інформаційно збагаченого освітнього середовища, стимулю-

вання творчої активності та самостійності здобувачів у процесі навчання фахових історичних дисциплін.

Ключові слова: професійні компетентності, історична та громадянська освіта, фахові дисципліни, мотиви, ціннісні орієнтації, формування, професійна підготовка.

Bondar Iryna Volodymyrivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of the History and Methods of Teaching, Rivne State Humanitarian University, Rivne, <https://orcid.org/0000-0002-2005-8141>

DIDACTIC CONDITIONS FOR FORMING PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN THE FIELD OF HISTORICAL AND CIVIC EDUCATION IN THE PROCESS OF STUDYING PROFESSIONAL DISCIPLINES

Abstract. The article examines the problem of forming professional competence of future specialists in the field of historical and civic education in the process of professional training in higher education institutions. The definition and justification of the essence of the concept of professional competence of specialists in the field of historical and civic education are presented. The concepts of “professional competence”, “professional competence of specialists in the field of historical and civic education” are characterized. It is found that the professional competence of a future specialist is a complex personal integrative formation, the essence of which lies in its multifaceted structure and ability to self-development. The role of professional historical disciplines in the formation of professional competence of future specialists, their cognitive and worldview functions is analyzed.

It is emphasized that the successful formation of professional competence of future specialists in historical and civic education can only take place on the basis of a complex of value orientations that determine the professional training of the applicant as a subject in the educational process of higher education institutions, and serve as guidelines for his further social and professional activity, determining the civic position of the individual. Such an approach to the process of forming professional competence of future specialists involves the modernization of professional education in higher education.

It is emphasized that a successful solution to the problem of forming professional competence of future specialists in historical and civic education in the process of studying professional disciplines is possible under the following conditions: proper educational and methodological support for the process of professional training using interactive forms, methods and technologies of learning, creation of a professionally oriented information-enriched educational environment,

stimulation of creative activity and independence of applicants in the process of studying professional historical disciplines.

Keywords: professional competencies, historical and civic education, professional disciplines, motives, value orientations, formation, professional training.

Постановка проблеми. Входження України в європейське співтовариство актуалізує питання модернізації вітчизняної професійної освіти з метою посилення конкурентоспроможності майбутніх фахівців, основою якої є високий рівень підготовки спеціалістів в умовах інтеграційних змін, здатних до постійного саморозвитку, творчого пошуку та здійснення навчання протягом життя; підтримка безперервного вдосконалення їх фахової кваліфікації в межах системи безперервної освіти. В умовах викликів, що спричинила російсько-українська війна, особливої ваги набуває питання підготовки фахівців у галузі історичної та громадянської освіти, адже, вкрай важливим є збереження та розвиток національної освіти та подальше формування в українській молоді усвідомлення загальнолюдських цінностей, що відповідає стратегічним цілям розвитку України та Європейського Союзу. При цьому українська історична освіти має «послідовно продовжувати формування української історичної пам'яті, патріотизму та розуміння єдності України та українського народу з Європою та європейськими демократичними цінностями» [15].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі питання реалізації завдань професійної освіти останні роки активно розроблялися українськими ученими. Зокрема, обґрунтування методологічних основ професійної підготовки майбутніх спеціалістів проаналізовано в дослідженнях Г. Балла, І. Беґа, С. Гончаренка, І. Зязюна, О. Киричука, В. Кременя, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, В. Паламарчук, О. Савченко, Л. Хомич та інших. Особлива увага широкого кола науковців спрямована на вирішення питань професійної підготовки фахівців у галузі освіти, які досліджують різні аспекти окресленої проблеми, як-от: зміст професійної підготовки й формування особистості педагога опрацьовано О. Бігич, В. Безлюдною, М. Євтухом, Л. Хоружою, Л. Поліщук; компетентність як явище проаналізоване С. Боднар, М. Голованя, А. Добровольською, О. Кириченко, І. Кубенком, В. Омельченком, О. Пометун та іншими; питання професійної компетентності вчителя окреслене в працях Л. Воронюк, Н. Ничкало, А. Єрмоленка, Г. Пустовіта та інших; окремі аспекти формування професійної компетентності та критерії рівнів її сформованості досліджували О. Акімова, В. Бондар, А. Гриценко, І. Драч, О. Дубасенюк, С. Кара, В. Луговий, М. Мазурок, В. Петрук, О. Савченко, С. Толочко та інші; особливості формування предметно-історичних та громадянської компетентностей вивчали К. Баханов, В. Власов, Ю. Малієнко, О. Пометун, Т. Ремех та Г. Фрейман. Однак, питання формування професійної компетентності в системі

підготовки майбутніх фахівців у галузі історичної та громадянської освіти у процесі вивчення фахових дисциплін досліджено в сучасній науці недостатньо.

Мета статті полягає в окресленні дидактичних умов формування професійної компетентності майбутніх спеціалістів у галузі історичної та громадянської освіти у процесі навчання фахових дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Професійна підготовка спеціалістів у галузі історичної та громадянської освіти – це процес становлення особистості як фахівця, залучення її у систему професіональних відносин, результатом якого є усвідомлення себе суб'єктом обраної професії, проєктування цілей свого професійного зростання, оволодіння способами його досягнення у подальшій діяльності. Успішність процесу залежить від комплексу організаційних, дидактичних і виховних заходів, реалізація яких розвиває інтерес до обраної професії, дозволяє формувати компетентності майбутнього фахівця.

У питанні визначення поняття «професійна компетентність» наразі не існує єдиного підходу. У педагогічному енциклопедичному словнику С. Гончаренка поняття «професійна компетентність» характеризується переліком ділових та особистісних якостей фахівця, які мають відображати рівень знань, умінь, досвіду достатніх для досягнення мети у певному виді професійної діяльності, а також моральну позицію спеціаліста [3, с.383]. Аналіз педагогічної літератури з проблем формування професійної компетентності дає можливість розглядати її сутність як: – інтегративну характеристику ділових та особистих якостей фахівця (рівень знань, умінь, досвіду, моральна позиція особистості тощо); сукупність знань та умінь, досвіду, що необхідні фахівцю для успішного здійснення професійної діяльності [11, с.285]; – сукупність знань та умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності [12]; – систему ключових компетенцій та якостей особистості, що забезпечує її підготовленість до професійної діяльності та є результатом її освіти, самоосвіти, досвіду та творчого досвіду [8, с.7]; – здатність особистості здійснювати професійну діяльність на основі набутих професійних компетенцій, які сприяють розвитку творчого потенціалу особистості, професійному саморозвитку та самовдосконаленню [1, с.108]; – якісну характеристику ступеня оволодіння особистістю професійною діяльністю [5, с.59].

Отже, професійна компетентність науковцями розглядається як якісна характеристика майбутнього фахівця і є складним інтегральним утворенням (інтелектуальним, професійним та особистісним), що формується у процесі професійної підготовки, проявляється, формується та вдосконалюється у професійній діяльності, ефективність якої суттєво залежить від теоретичної, практичної та психологічної підготовленості до неї, особистісних якостей здобувача, сприйняття ним цілей, цінностей, змісту та особливостей цієї діяльності [16, с. 6].

У визначенні структурних елементів професійної компетентності викладача/вчителя, найбільш узагальнено, вчені виділяють такі компоненти: а) мотиваційний – сукупність потреб, мотивів, інтересів, ціннісних орієнтацій, ставлень, адекватних цілям і завданням педагогічної діяльності, та їх інтегративних комплексів (пізнавальні потреби й інтереси, гуманістична спрямованість, прагнення реалізуватись у науково-педагогічній діяльності тощо); б) когнітивний – сукупність знань, необхідних для здійснення науково-педагогічної діяльності (знання предмета, педагогічні, психологічні, основи організації й управління навчальним процесом тощо); в) операційний – сукупність умінь і навичок, необхідних для практичного вирішення навчальних і виховних задач (уміння встановлювати міжособистісний контакт, організувати міжособистісну взаємодію, упорядковувати і передавати навчальну інформацію тощо); г) особистісний – сукупність важливих для професійної педагогічної діяльності особистісних якостей (комунікативність, відповідальність, емпатійність, готовність до рефлексії, здатність до самоаналізу і самоуправління тощо) [14, с. 2].

А. Гриценко зазначає, що професійну компетентність необхідно поєднувати не тільки з практичною готовністю до здійснення діяльності, а із особистісною готовністю особистості до якісного вирішення професійних завдань, що передбачає реалізацію потенціалу особистості; зі здатністю творчо застосовувати наявні знання, уміння для досягнення високих результатів у фаховій діяльності [4, с. 249]. Також, слід зауважити, що мотиваційна сфера особистості (мотиви, настанови, орієнтації, спрямованість) вагомо впливає на успішність у навчанні та у подальшій кар'єрі, сприяє розвитку різних підвидів професійної компетентності: методологічної, практично-діяльнісної, дидактико-методичної, спеціально-наукової, економіко-правової, екологічної, інформаційної, управлінської, комунікативної, зумовлює розвиток психологічної компетентності та аутокомпетентності [8, с. 10-11]. На наш погляд, мотиваційної складова має неабиякий вплив на змістове наповнення фахової діяльності та шляхів досягнення професійних цілей.

Отже, професійна компетентність – складне особистісне інтегративне утворення, сутність якого полягає у його багатогранній структурі та здатності до саморозвитку, визначається розумінням власних спонукань, мотивів, потреб, інтересів, прагнень, ціннісних орієнтацій щодо визначеної професійної діяльності; чітким усвідомленням власної соціальної ролі; окресленням траєкторії власного професійного становлення; оцінкою майбутнім фахівцем важливості індивідуальних можливостей, професійних якостей, рівня отриманих знань та умінь; здатністю до моделювання розв'язку різноманітних педагогічних ситуацій; спроможністю до навчання протягом життя та особистісного професійного зростання [5, с.59-60].

Успішне формування особистості майбутнього фахівця може відбутися лише на основі комплексу ціннісних орієнтацій, які обумовлюють професійну підготовку здобувача, як суб'єкта в освітньому процесі ЗВО. Вони виступають орієнтирами подальшої соціальної та професійної активності, визначають громадянську позицію особистості. Формування ціннісних переконань, які являють собою особливі психологічні утворення особистості, є складним процесом, що має індивідуальний та суспільний вимір. У першому випадку, вони є наслідком індивідуального досвіду пошуку смислів буття та засвоєння цінностей та ціннісних орієнтацій, що прийняті у суспільстві. Ціннісні орієнтації особистості, як елементами її структури, спонукають майбутнього спеціаліста до предметного їх втілення у професійній діяльності та, безумовно, є результатом зовнішнього соціокультурного впливу, зокрема, й освітніми засобами: створюються, формуються в самому освітньому процесі. Тому змістове наповнення освітньої діяльності майбутніх фахівців у вищій школі має здійснюватися на основі інтеграції цінностей, на які повинна орієнтуватися освіта сьогодні і в перспективі, та тих цінностей, які мають формуватися в самому освітньому процесі [13, с.59-60].

Зазначимо що, у підготовці фахівців історичного профілю та громадянської освіти, на наш погляд, чи не найвагомішим є формування ціннісних орієнтацій. Тому оновлення змісту, пошук нових форм та ефективних методів формування системи цінностей і ціннісних орієнтацій у майбутніх фахівців у процесі навчання у вищій школі зумовлює проблему подальшої модернізації професійної освіти у цьому напрямку.

Теоретичні засади освітніх програм підготовки спеціалістів складають основи філософських, психолого-педагогічних знань та сукупність практичних умінь, необхідних для системного опанування основами майбутньої професії та для розв'язання педагогічних ситуацій. Фахова ж підготовка майбутніх спеціалістів у галузі історичної та громадянської освіти здійснюється у процесі навчання суспільствознавчих дисциплін, які формують цілісне бачення людини і суспільства в їхніх взаємозв'язках, надаючи універсальні знання про роль людини у суспільних процесах. Зокрема, через роботу з історичними наративами та на основі критичного осмислення історії формування націй, національних держав, у тому числі, й української держави, можливо прослідкувати, як минуле впливає на сучасність і чому історична пам'ять важлива для майбутнього. Пізнавальна та світоглядна функції історії як науки і навчальної дисципліни полягає в тому, щоб дати людині систему наукових знань з історії як всього людства, так і українського народу, допомогти їй засвоїти повчальний історичний досвід предків, опанувати вміння об'єктивно оцінювати події і факти минулого і на цій основі впевнено орієнтуватися в сучасному житті та бачити його перспективи. [9, с. 33]. Така роль історії та

інших суспільствознавчих дисциплін зросла в умовах агресії війська росії та її шовіністичної ідеології. Українському освітньому простору необхідно акцентувати увагу на національних пріоритетах, що охоплює аспекти, пов'язані з утвердженням і захистом державної мови, орієнтацією на забезпечення національних інтересів, поширенням достовірної української історії, формуванням почуття національної гідності, підкресленням унікальності української нації, популяризацією народних традицій, гордістю за досягнення вітчизняної культури, освіти, науки, вшануванням національних героїв та державних символів. Принципи національно-патріотичного виховання зазнали повного переосмислення та оновлення, а їхня реалізація, що триває понад три десятиліття, стала невід'ємною частиною роботи українських педагогів [15, с. 74]. Викладач історичних дисциплін/учитель історії є проповідником культурно-історичних цінностей, що кристалізовані людською цивілізацією, зобов'язаний усвідомлювати вагомість власної професійної діяльності для утвердження громадянської та національної ідентичності. Історичний вимір пронизує всі складові людської ідентичності, що є мірою присутності у теперішньому її минулих станів. Чинник збереження ідентичності – людська пам'ять, специфікою якої є не копіювання попередніх вражень, а швидше їх пригадування. Ототожнення себе з минулими станами через пригадування можливе у двох видах: а) як члена колективу, і тут актуалізується те минуле, що його індивід не пережив у результаті особистого здійснення, але яке він переживає як своє на рівні ідентичності; б) як ідентифікація із своїм особистим минулим. На обох рівнях формується історична свідомість – колективна чи індивідуальна, головним фактором процесу є національна історична освіта. Лише звернення до справжньої історії допоможе визначити національну та культурно-історичну ідентичність народу та його місце у світовій цивілізації [7, с. 35].

Загальновідомо, що усі елементи системи професійної освіти взаємопов'язані, тому коригування цілей освіти зумовлює наповнення змісту дисциплін історичної та громадянської галузі матеріалами полікультурного змісту, що забезпечують формування демократичних цінностей, відкритості до інших культур, світогляду і звичаїв; громадянської самосвідомості тощо, збагачує здобувачів не лише знаннями, але передбачає їх критичне осмислення.

Особливу увагу в процесі навчання дисциплін громадянської та історичної освітньої галузі приділено формуванню у здобувачів таких базових цінностей, як гідність, свобода, справедливість, рівність, демократія та верховенство права. Це сприяє розумінню важливості активної громадянської позиції через участь в житті університету, громади, суспільства і держави, в обговоренні глобальних проблем сучасності та інформаційного простору, Зміст освіти визначається як суспільними потребами, вимогами соціальних і

державних інституцій, так і інтересами особистості, її ставленням до суспільних проблем і готовністю брати участь у їхньому розв'язанні. Суспільна діяльність вчить ухвалювати самостійні рішення, відстоювати свої права та права інших людей. З огляду на вищезазначене, у процесі вивчення освітніх компонентів суспільствознавчого змісту доцільно організовувати проектне навчання, що надає здобувачам освіти можливість занурюватися у дослідження актуальних суспільних проблем, розвивати навички командної роботи, поведінкові установки такі-як: громадянська самосвідомість; почуття відповідальності; почуття власної значущості; стійкість перед невизначеністю, що є невід'ємними складниками професійної компетентності. Участь здобувачів у соціальних проєктах, які, як модель практичного застосування набутих знань і вмінь, сприяють розвитку їхньої мотивації, розширенню практичного досвіду, актуалізації процесу формування професійної компетентності.

Організація навчання фахових дисциплін має спрямовуватися на розвиток умінь аналізувати, оцінювати суспільні явища і процеси, осмислювати власні життєві орієнтації на основі загальнолюдських цінностей. Тому необхідно на заняттях заохочувати вільне висловлення думок і поглядів, сприяти розвитку здатності до самоосвіти, вміння аналітичного й критичного мислення, комунікабельності, здатність розв'язувати конфліктні ситуації.

Такий підхід вимагає вдосконалення методів та технологій навчання, що урізноманітнює структуру навчальних занять, вимагає пошуку нових ефективних засобів та організаційних форм у роботі із здобувачами вищої освіти.

У навчанні освітніх компонентів ефективними є різноманітні активні та інтерактивні методи навчання, що дають змогу реалізувати міжпредметні зв'язки, поєднуючи освітні завдання різних навчальних дисциплін: рольові та ділові ігри (моделювання ситуацій і процесів, обговорення соціальних проблем і спільне їх розв'язання); дослідження історичних джерел, інформаційних ресурсів; аналіз кейсів; розробка індивідуальних та групових проєктів та презентацій; дискусії, дебати, обговорення контроверсійних питань, написання творів-роздумів, есе тощо; проведення конференцій, круглих столів; перегляд та обговорення фільмів, виставок.

Новий зміст освіти вимагає впровадження в освітній процес вправ та завдань, які вимагають активного мислення та залучення особистого досвіду здобувачів, через організацію різних навчальних ситуацій, добір проблемних завдань, за допомогою яких розвиваються інтелектуальні та практичні вміння, адже компетентність як результат навчання формується й розвивається виключно в діяльності. Завдання мають бути максимально наближеними до реального життя та майбутньої професії.

Пропоновані підходи до організації навчання предметів громадянської та історичної галузі, підвищують увагу до самостійної роботи здобувачів, як виду

пізнавальної діяльності, важливого складника освітнього процесу у вищій школі, і як умову формування професійної компетентності. Саме у ході її виконання здобувачі набувають умінь пошуку, аналізу та оцінювання інформації, а також умінь планувати роботу, визначати послідовність дій, час виконання завдань тощо. Ці умінь необхідні для ефективного вирішення професійних завдань і забезпечують формування професійної компетентності майбутнього вчителя.

Акцентуємо, що пріоритетними формами самостійної роботи здобувачів ми вважаємо поєднання групової (парна, малі групи за вибором), індивідуальної та фронтальної, з наданням переваги виконанню індивідуальних, зокрема ситуативних завдань та проєктів. Такі завдання розвивають творчий потенціал здобувачів, що сприяє становленню професійної компетентності майбутнього фахівця. Серед завдань самостійної роботи можна виділити наступні: – підготувати статті до історичного довідника, електронної енциклопедії Вікіпедії; – скласти логічно-структурну схему; – підготувати тематичну віртуальну екскурсію, зустріч, олімпіаду, конкурс; – скласти тези статті, інтерв'ю; – укласти п'ять тестових завдань з теми; – підготувати п'ять запитань відомим історикам-дослідникам з Інституту історії АН України для розміщення їх на сайті інституту; – написати твір на тему: «Якби автором підручника з української історії був я...»; – підготувати інфографіку з теми; – написати сценарій фільму з теми; – розробити фейсбук-сторінку історичного, громадського діяча, громадської організації; – провести веб-квест (проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якого використовують інформаційні ресурси Інтернету); – виконання проєктів (презентація результатів у вигляді інфографіки, аналітичної довідки, відеозвіту або блогу) тощо [2, с. 110-111].

Отже, у навчанні фахових історичних дисциплін використання традиційних та інноваційних форм і методів навчання доповнюють один одного, що дозволяє оптимізувати навчання, адаптувати його до особливостей освітнього процесу в умовах сучасних викликів. Фахові історичні дисципліни володіють потужним компетентнісним потенціалом і не лише доповнюють професійні знання, а й справляють потужний виховний вплив, формують цілісну, соціально-компетентну особистість спеціаліста.

Аналіз наукових праць з проблем фахової підготовки майбутніх фахівців дозволяє нам визначити найбільш дієві умови у формуванні професійної компетентності спеціалістів громадянської та історичної освіти у процесі вивчення фахових дисциплін. До таких умов дослідники відносять: 1. Оновлення змісту фахової підготовки майбутніх учителів (змістове наповнення освітніх компонент і послідовність їх викладання з орієнтацією на опанування професійною діяльністю). 2. Посилення мотивації студентів до формування власної професійної компетентності. 3. Створення компетентнісно орієнто-

ваного інформаційно-освітнього середовища. 4. Використання розвивального потенціалу проєктного навчання. 5. Використання інтерактивних форм і методів навчання, спрямованих на формування професійної компетентності майбутніх фахівців. 6. Стимулювання творчої активності та самостійності студентів у педагогічній діяльності. 7. Створення рефлексивних позицій студентів – майбутніх учителів/викладачів історії та громадянської освіти у процесі формування професійної компетентності [6, с.52].

Отже, теоретичний аналіз проблеми формування професійних компетентностей у підготовці майбутніх фахівців історичної та громадянської освіти у процесі навчання фахових історичних дисциплін дозволи виокремити такі дидактичні умови: – організацію освітнього процесу з чітким орієнтацією на розвиток мотиваційної сфери, заснованої на особистісній системі цінностей, що пов'язані з бажаними в професійній сфері цінностями (мотив «благородна професія» співвідноситься з соціальними цінностями, мотивами «саморозвиток і самореалізація», «можливість займатися цікавою, змістовною роботою» з професійною мотивацією, що базується на любові до навчання та дослідження історії, усвідомленні себе суб'єктом обраної професії, її місця і ролі у суспільстві, розумінні необхідності безперервної самоосвіти та професійного розвитку; – створення в освітньому процесі умов для формування громадянської позиції засобами історичної та громадянської освіти; – упровадження технологій розвитку критичного мислення; – інтеграцію освітніх технологій спрямованих на формування професійної компетентності за допомогою, як традиційних методів, засобів та форм навчання, так і інноваційних; – побудова навчання, що зорієнтоване на формування якостей і здібностей творчої особистості, здатної до розв'язку різноманітних навчальних ситуацій; – актуалізація рефлексивності особистості майбутніх фахівців.

Висновки. Узагальнюючи зазначене вище, наголосимо, що успішне вирішення проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців історичної та громадянської освіти у процесі вивчення фахових дисциплін можливе за умов: належного навчально-методичного забезпечення процесу фахової підготовки з використанням інтерактивних форм, методів та технологій навчання, створення професійно-орієнтованого інформаційно збагаченого освітнього середовища, стимулювання творчої активності та самостійності здобувачів у процесі навчання фахових історичних дисциплін.

Дотримання окреслених дидактичних умов забезпечить ефективність не лише процесу формування професійної компетентності здобувачів, але й активізує особистісне зростання майбутніх фахівців. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці компонентів дидактичної системи формування професійної компетентності майбутніх фахівців історичного профілю з метою удосконалення її методичного інструментарію.

Література:

1. Антонова О. Є., Маслак Л. П. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 81-109.
2. Бондар І. В. Форми самостійної роботи учнів на уроках історії відповідно Концепції нової української школи. *Актуальні питання дослідження вітчизняної історії й викладання предметів громадянської та історичної освітньої галузі в умовах НУШ: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної онлайн конференції з міжнародною участю 17 листопада 2022 року*. Випуск 1. Глухів: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, 2022. С.109–111. URL:<https://drive.google.com/drive/folders/15oqeoKmc6o3cBf2pmTSTJxjRIWd7B9S>.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене й виправлене / С. У. Гончаренко. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
4. Гриценко А. П. Умови формування професійної компетентності в педагогічній практиці підготовки майбутніх учителів історії. *Вісник Бердянського державного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки*. Бердянськ : БДПУ, 2019. Вип. 1. С. 245–254.
5. Драч І. І. Управління формуванням професійної компетентності магістрантів педагогіки вищої школи: теоретикометодичні засади: монографія. Київ: Дорадо-Друк, 2013. 456 с.
6. Дубасенюк О, Мороз М. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів у закладах вищої освіти. *Нові технології навчання: збірник наукових праць. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»*. Київ, 2021. Вип. 95. 236 с. С.48–56.
7. Енциклопедія освіти / відповід. ред. В. Г. Кремень. Київ:Юрінком Інтер, 2008.1040с.
8. Карпова Л. Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти». Харків, 2004. 27 с.
9. Кравченко П. Національна ідентичність та національна історична освіта. *Філософські обрії*. Київ. 2017. № 38. С.30–40.
10. Мельник О. Ф. Формування професійної компетентності майбутніх техніків-технологів виробництва харчової продукції в процесі вивчення природничих дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти». Житомир, 2018. 22 с.
11. Радкевич В. О. Компетентнісний підхід до професійного навчання персоналу підприємств. *Професійна освіта: педагогіка і психологія*. К. : , 2012. Т. 14. С. 277–287.
12. Професійна освіта: Словник : навч. посібник / уклад. С. У. Гончаренко та ін ; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ : Вища школа, 2000. 380 с.
13. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2012. 504с.
14. Саюк В. І. Професійна компетентність як основа розвитку сучасного викладача в системі післядипломної педагогічної освіти. *Нова педагогічна думка*. Рівне. 2012. №3 (71). С.57–61
15. Топузов О. М. Освітня сфера України: національні пріоритети, проблеми і перспективи: монографія. Серія «Наукова школа». Київ: Педагогічна думка. 2024. 208 с.
16. Ягунов В. В. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти. *Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. К. : КМ Академія, 2007. Т. 71. С. 3–8.

References:

1. Antonova O. Ye., Maslak L. P. (2011) Profesiina pedahohichna osvita: kompetentnisnyi pidkhid [Professional pedagogical education: competent leadership.] : monohrafiia / za red. O. A. Dubaseniuk. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2011. S. 81-109. [in Ukrainian].
2. Bondar I. V. (2022) Formy samostiinoi roboty uchniv na urokakh istorii vidpovidno Kontseptsii novoi ukrainskoi shkoly [Forms of independent work of students in history lessons in accordance with the Concept of the new Ukrainian school]. *Aktualni pytannia doslidzhennia vitchyznianoï istorii y vykladannia predmetiv hromadianskoi ta istorichnoi osvity v umovakh NUSh: zbirnyk naukovykh prats za materialamy Vseukrainskoi nauково-praktychnoi onlain knferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu 17 lystopada 2022 roku*. Vypusk 1. Hlukhiv: Hlukhivskyi natsionalnyi pedahohichniy universytet imeni Oleksandra Dovzhenka, 2022.S.107. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/15oqeo-Kmc6o3cBf2pmTSTJxjRIWd7B9S>. [in Ukrainian].
3. Goncharenko, S. U. (2011) Ukrayins`ky`j pedagogichny`j ency`klopedy`chny`j slovny`k [Ukrainian Pedagogical Encyclopedic Dictionary], Vy`dannya druge, dopovnene j vy`pravlene. Rivne: Voly`ns`ki oberegy, 2011. 552 s. [in Ukrainian].
4. Gry`cenko, A. P. (2018) Umovy formuvannia profesiinoi kompetentnosti v pedahohichnii praktytsi pidhotovky maibutnikh uchyteliv istorii [Conditions for the formation of professional competence in the pedagogical practice of training future history teachers.], *Visnyk Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Ser.: Pedahohichni nauky*. Berdiansk : BDPU, 2019. Vyp. 1. S. 245–254. [in Ukrainian].
5. Drach, I. I. (2013). Upravlinnia formuvanniam profesiinoi kompetentnosti mahistrantiv pedahohiky vyshchoi shkoly: teoretyko-metodychni zasady [Management of formation of methodological principles. monohrafiia. Kyiv: Dorado-Druk, 2013. 456 s. [in Ukrainian].
6. Dubaseniuk O, Moroz M. Pedahohichni umovy formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv u zakladakh vyshchoi osvity [Pedagogical conditions for the formation of professional competence of future teachers in higher education institutions.]. *Novi tekhnologii navchannia: zbirnyk naukovykh prats. DNU «Instytut modernizatsii zmistu osvity»*. Kyiv, 2021. Vyp. 95. 236 s. S.48–56. [in Ukrainian].
7. Entsyklopediia osvity (2008) [Encyclopedia of education] / vidpovid. red.V. H. Kremen. Kyiv : Yurinkom Inter, 2008. 1040 s. [in Ukrainian].
8. Karpova L. G. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti vchytelia zahalnoosvitnoi shkoly [Formation of professional competence of a general school teacher]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.04 - «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity». Kharkiv, 2004. 27 s. [in Ukrainian].
9. Kravchenko P. (2017) Natsionalna identychnist ta natsionalna istorychna osvita [National identity and national historical education]. *Filosofski obrii*. Kyiv. 2017. № 38. S.30–40. [in Ukrainian].
10. Melnyk O. F. (2018) Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh tekhniv-tekhnologiv vyrobnytstva kharchovoi produktsii v protsesi vyvchennia pryrodnych dystrylin [Formation of professional competence of future food production technicians in the process of studying natural sciences] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: spets. 13.00.04 – «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity». Zhytomyr, 2018. 22 s. [in Ukrainian].
11. Radkevych V. O. (2012) Kompetentnisnyi pidkhid do profesiinoho navchannia personalu pidpriemstv [Competency-based approach to professional training of enterprise personnel]. *Profesiina osvita: pedahohika i psykholohiia*. K. : , 2012. T. 14. S. 277–287. [in Ukrainian].

12. Profesiina osvita [Professional education]: Slovnyk: navch. posibnyk / uklad. S. U. Honcharenko ta in. ; za red. N. H. Nychkalo. Kyiv: Vyshcha shkola, 2000. 380 s. [in Ukrainian].

13. Savchenko O.Ya. (2012) Dydaktyka pochatkovoї osvity. [Didactics of primary education]: pidruchnyk. Kyiv : Hramota, 2012. 504 s. [in Ukrainian].

14. Saiuk V. I. (2012) Profesiina kompetentnist yak osnova rozvytku suchasnoho vykladacha v systemi pisladyplomnoi pedahohichnoi osvity [Professional competence as the basis for the development of a modern teacher in the system of postgraduate pedagogical education]. *Nova pedahohichna dumka*. Rivne. 2012. №3 (71). S.57–61. [in Ukrainian].

15. Topuzov O. M. (2024) Osvitnia sfera Ukrainy: natsionalni priorytety, problemy i perspektyvy [The educational sphere of Ukraine: national priorities, problems and prospects]: monohrafiia. Seriia «Naukova shkola». Kyiv: Pedahohichna dumka. 2024. 208 s. [in Ukrainian].

16. Yagupov V. V. (2007) Kompetentnisnyi pidkhid do pidhotovky fakhivtsiv u systemi vyshchoi osvity [Competency-based approach to training specialists in the higher education system]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Kyievo-Mohylianska akademiia»*. Pedahohichni, psykhologichni nauky ta sotsialna robota. K. : KM Akademiia, 2007. T. 71. S. 3–8. [in Ukrainian].